

PEDAGOGIKA ILIMLERI

Pedagogika teoriyası hám tariyxı

МӘНАҰИЯТ – ИНСАН ТӘРБИЯСЫНЫҢ ӨЗЕГИ

С.Абаев – философия илимлериниң кандидаты, доцент

Әжсинияз атындағы Нөкис мәмлекетлик педагогикалық институты

М.А.Якубов – философия илимлериниң кандидаты, доцент

Бердақ атындағы Қарақалпақ мәмлекетлик университети

Е.Алламбергенов – ассистент оқытушы

Әжсинияз атындағы Нөкис мәмлекетлик педагогикалық институты

Таянч сўзлар: Янги Ўзбекистон, Учинчи Ренессанс, мәнавият, маърифат, рухий дунё, маънавий, маърифий ислохотлар, стратегия, миллий тикланиш, миллий ривожланиш, миллий ғоя.

Ключевые слова: Новый Узбекистан, Третий Ренессанс, духовность, просвещение, духовный мир, духовно- просветительские реформы, стратегия, национальное возрождение, национальное развитие, национальная идея.

Key words: New Uzbekistan, Third Renaissance, spirituality, enlightenment, spiritual world, spiritual and educational reforms, strategy, national revival, national development, national idea.

Мәнаўият жәмийеттиң сиясий, экономикалық хәм руўхый раўажланыўына күшли тәсир жасайды. Адамзат тарийхы соны көрсетеди, егер мәнаўият хәр тәрәпкемлекенип, байып барса, әлбетте жәмийет табыслы алға илгерилейди, хәр кандай қыйыншылықты жеңип жана басқышларға ериседи. Керисинше, қай жерде мәнаўият жарылланып барса, жәмийетлик раўажланыў сәтсизликке ушырайды, халықтың дағдарыслардан шығыўы қыйынласады. Соның ушын да, бир нәрсе анық – уллы шеклерге умтылған халық, мәмлекет өзиниң руўхый күш-қуўаты болған күшли мәнаўиятына, оның тийкарында қәлиплесетуғын миллий идея хәм идеологиясына ийе болыўы керек.

Бүгинги күнде бизиң бас максетимиз Жаңа Өзбекстанды қәлиплестириў, Үшинши Ренессансқа ерисиў болып табылады. Бул ўазыйпаны әмелге асырыў тек сиясий хәм экономикалық мәселелерди шешиў менен ғана шекленбейди.

Оның ең жуўапкерли, курамалы мәселеси-бул халқымыздың, хәр бир инсанның жаңа уллы максетлерге – демократиялық, пуқаралық жәмийет, хуқықый мәмлекет қурыў талапларына сай келетуғын мәнаўий-руўхый дүньясын қәлиплестириў болып табылады. Мине, усы шынлық есапқа алынып, «2017-2021-жылларда Өзбекстан Республикасын раўажландырыўдың бес тийкаргы бағдары бойынша Хәрәкетлер стратегиясы»нда ҳәзирги курамалы дәўирдеги мәнаўий-мәрипий ислерге, әсиресе, жаслар тәрбиясына айрықша итибар берилди.

Президентимиз Шавкат Мирзиёев мәселениң усы тәрәпине айрықша дыққат аўдарып, 2021-жыл 19-январь күни болған мәнаўий-мәрипий жумыслар системасын түп-тийкарынан жетилистириў, бул бағдарда мәмлекетлик хәм жәмийетлик шөлкемлердиң бирге ислесиўин күшейтиў мәселелери бойынша видеоселектор мәжлисинде былай деген еди: “Егер экономика жәмийеттиң денеси болса, оның жаны хәм руўхы мәнаўиятдур. Биз Жаңа Өзбекстанды қурыўға қарар еткен екенбиз, еки бекем үстинге таянамыз. Бириншиси – базар принциптерине тийкарланған күшли экономика. Екиншиси – ата-бабаларымыздың бай мийрасы хәм миллий қәдириятларына тийкарланған күшли мәнаўият” [1].

Хәзир биз жаңа жәмийетлик қатнасықларға өтиўдиң жуўапкерли дәўиринде, атап айтқанда, Жана Өзбекстанды пайда етиў, Үшинши Ренессанс тийкарларын жаратыў басқышында турыппыз. Бунындай дәўирде мәнаўияттың роли айрықша болады. Өйткени, ол инсан хәм жәмийеттиң жасаўының, миллеттиң гүлленіўиниң баслы шәрти. Егер руўхыйлық раўажланып, байып барса, әлбетте жәмийетимиз табыслар менен алға илгерилеп барады.

“Маънавият” сөзи арабша болып, “Маъна” – мәнис хәм адам қәлбинде жасаўшы “ақыл” түсиниклеринен

пайда болған. Қандай болғанда да, “маънавият” сөзи адамның инсаныйлық мәнисин, ишки қәлбин белгилеўи түсиник. Тек инсан ғана ең жетик мақлук сыпатында мәнаўиятқа, руўхыйлыққа ийе, ол усы қәсийети менен тиришиликтиң басқа көринислеринен ажыралып турады.

“Маънавият”- хәр бир адамдағы адамгершиликтиң, инсаныйлықтың өлшеми. Адам өзін қоршаған дүньяның мәнисин билиў, өз этирапындағы басқа адамлардағы хәм өзіндеги инсаныйлықты сезиў және қабыл етиў хәм турмыста әмелге асырыў арқалы саналы мийнет процесинде мәнаўиятқа ийе болып, оны жетилистирип барады.

Мәнаўият хәр бир инсанның ишки әлеми, онда адамның дүньяға көзқарасы, оның басқа адамлар хәм улыўма жәмийет пенен өз ара қатнасықларының мәниси ҳаққындағы идеялары, сана-сезимлери жәмлескен. Мәнаўият барлық адамға тән. Онда хәрбир халықтың жасаў жағдайларына, тарийхый тәғдирлерине хәм бүгинги күнине байланыслы өзине тән руўхый айрықшалықлары сәўеленеди. Мине усылардан улыўма инсаный мәнаўият, миллий мәнаўият деген түсиниклер келип шығады.

Мәнаўият – бул адамның ишки, руўхый дүньясы ол адамның өзін қоршаған дүнья, жәмийетлик қатнасықлар ҳаққындағы, жәмийетте адамлардың жасаў тәризи хәм бир-бири менен мүнәсибетлери ҳаққындағы ой-пикирлериниң системасы болады. Мәрипет болатуғын болса, әлем, инсан хәм жәмийет ҳаққындағы билimler системасынан ибарат.

Материаллық затлар адамға физикалық азық хәм қуўатллық беретуғын болса, мәнаўият оған руўхый азық хәм қүдирет бағышлайды.

Тилимизде: “Мәнили адам” деген гәп бар, оған адам баласы ериссе уллы бахыт болып табылады, ал, керисинше “биймәни” адам деп аталса, хайўан сыяқлы екенсең, деў менен барабар болады. Инсан-тәбияттың жоқары дәрәжеси, оның жетилискен санаға ийе екенлиги. Мәнаўият – бул инсан көрки, оның ишки хәм сыртқы дүньясының көриниси, руўхый хәм ақыл дүньясының жемисидур.

Мәнаўият инсан хәм жәмийет мәдениатының негизи, инсан хәм жәмийетлик турмыс бағдарының бас тиреги болып табылады. Демек, мәнаўият жәмийетлик-сиясий, экономикалық турмыстың қәлиплесиўине, өзгериўине күшли тәсир етеди.

Мәнаўият адамларға туўры жол көрсетеди, өмирдиң мәниси тек байлық арттырыў ғана емес, ал адамгершилик, инсаплылық, ийманлылық екенлигин бәрхәма ядқа салып турады, адамзат өмирине турақлылық, аманшылық бағышлайды, қыйыншылықлардан шығыўдың жолларын көрсетеди.

Биринши Президентимиз Ислам Каримов мәнаўият туўралы пикир жүргизип, оны инсанды руўхый пәкле-

ниўге, қалбидың улғайыуына шақыратуғын, адамның ишки дүнйасын, еркин бекем, ийманын пүтин ете-туғын, хұжданын оятатуғын теңсиз уллы күш, оның көзқарасларының өлшеми болады деп есаплаган еди [2].

Миллий мәнәуйятымыздың қәлиплесіуіне уллы ата-бабаларымыз дөреткен бийбаха мәдений мийрасы, халқымыздың миллий дәстүрлери хәм үрп-әдетлери, ата-бабаларымыз мың жыллар даўамында исенип келген диний исламый қәдириятлары, сондай-ақ, улыўма инсаный қәдириятлар тийкар болғаны.

Мәнәуйяттың баслы курамы болған миллий идея хәм идеология арқалы миллеттиң, жәмийеттиң, мәмлекеттиң раўажланыў жолы, алда турған мақсетлери хәм оларды әмелге асырыў жоллары белгиленди. Ата-бабаларымыз бул тарийхий ҳақықатлықты дурыс түсинген. Уллы бабамыз Әмир Темурдың Ұтанымызды азатлыққа еристирип, күдиретли мәмлекет, адалатлы жәмийет дүзиўиниң баслы себеби, ол халықтың мәнәуй дүнйасын, әдиўли идеяларын өзінде сәўлендирген хәр тәрәплеме тийкарланған дәстүрлик режелерге – миллий идеяға ийе болған.

Президентимиз мәмлекетимиздиң идеологиясын мәнисин көрсетип былай деди: Идеология дегенде, бәринен бурын, пикир тәрбиясын, миллий хәм улыўма инсаный қәдириятлар тәрбиясын түсинемиз. «Биз жаратып атырған жаңа Өзбекстанның идеологиясы әдиўлилик, адамгершилилик, гуманизм идеясы болады [3].

XXI әсирдиң бас гезинде әмелге асып атырған глобалласыў процесслери, илим хәм техниканың табыслары, атап айтқанда, интернет системасы халықаралық бирге ислесиўге хәм интеграцияның раўажланыўына кең жол ашып берип атырғаны хәммеге белгили. Усының менен бирге, адамзат бул табыслардан айырым сиясий экстремистлик күшлер ғәрезли мақсетлерин әмелге асырыў ушын идеологиялық қурал сыпатында пайдаланыўға урынып атырғанының да гүўасы болмақта. Президентимиз айтқанындай, миллий өзлик хәм мәнәуй қәдириятларға қарсы қәўип- қәтерлер барған сайын артпақта. Тек өзін ойлаў, мийнетке, шаңараққа жеңил қараў, тугыныўшылық кейпияты түрли жоллар менен адамлар, әсиресе, жаслардың санасына шеберлик пенен сиңдирилмекте. Терроризм, экстремизм, транс-миллий хәм кибержынаятшылық, адам саўдасы, нарко-трафик сыяқлы қәўип-қәтерлер артып бармақта. Мине усындай жағдайда пукараларымызды, биринши гезекте, жасларымызды қорғаў, ғәрезли күшлердиң түпкилики нийетлерин ашып таслаў, баслысы пукараларымызда идеологиялық иммунитетти қәлиплестириў ўазыйпасын шешиў кешиктирип болмайтуғын ўазыйпаға айланған. Бул ушын ўзликсиз мәнәуй-мәрипий тәрбия жумысын әмелге асырыўымыз шәрт. Өйткени, Президентимиз айтқанындай «Тәрбия, тәрбия, тек ғана тәрбия есабынан» [4] бул мақсетке ерисе аламыз.

Мәнәуйят ген арқалы өтетуғын туўма қәсийет емес. Ол жәмийетлик орталықта қәлиплеседи. Соның ушын да, мәнәуйят туўралы сөз еткенде, биз бәринен бурын мәнәуй-идеологиялық тәрбияны көз алдымызға келтиремиз, ал бундай тәрбия дегенде адамларымыздың руўхий дүнйасын байытыўды, оларда әдеп-иқрамлық, хәр тәрәплеме мәнәуй жетиклик сыпатларын қәлиплестириўди түсинемиз. Ғәрезсизлик жылларында елимизде мәнәуй-идеологиялық жумысларды алып барыў системасы қәлиплести. 1994-жылы Өзбекстан Республикасында «Мәнәуйят хәм мәрипат орайы» дүзилди. Сол жылы Қарақалпақстанда да усы орайдың бөлими дүзилип, ол «Руўхий мәденият хәм ағартыўшылық» жәмәтшилик орайы деп аталды. Орай Республикамызда идеологиялық, мәнәуй-тәрбиялық жумысларды шөлкемлестириўде көзге көринерлик жумысларды алып барды, үгит-нәсият пенен шуғылланыўшы хызметкерлерди методикалық хәм методологиялық

тәмийинлеўде унамлы роль атқарды.

Қарақалпақстанда орайдың биринши басшысы елимиздиң сүйикли перзенти, Өзбекстан Қахарманы Ибрайым Юсупов болды. Кейин ала бул лаўазымда белгили мәмлекетлик ғайреткерлер, Қарақалпақстан халық шайыры Улмамбет Хожаназаров, Қарақалпақстан халық жазыўшысы Шарап Уснадиновлар да иследи.

2006-жылы Республикалық мәнәуйят хәм мәрипет Кеңеси, оның жанында «Мәнәуйят үгит-нәсиятлаў орайы» дүзилди. Сонғы бес жылда елимизде әмелге асырылған кең көлемли реформалар, дөретіўшилик хәм мәнәуй-мәрипий жумыслар нәтийжесинде халқымыздың сана-сезими, дүнйаға көзқарасы заман талабына ылайық өзгермекте. «Миллий тиклениўден – миллий раўажланыўға қарай» атлы турмыслық идеяны басшылыққа алып, «Жаңа Өзбекстан» жаратылмақта. Әсиресе, жаслар тәрбиясына айрықша дыққат аударылып, оларды түрли баскыштағы билимлендириў системасы хәм жумыс пенен тәмийинлеўде сонғы жылларда оғада әҳмийетли илажлар әмелге асырылмақта. Бул тараўда унамлы нәтийжелерге ерисиўде Президентимиз Шавкат Мирзиёев тәрәпинен ортаға қойылған социаллық, мәнәуй-мәрипий салалардағы жумысларды жолға қойыў бойынша бес айрықша баслама үлкен әҳмийетке ийе болмақта.

Өзбекстан Республикалық Мәнәуйят хәм мәрипет Кеңеси басшысы Президентимиз, Қарақалпақстан Республикалық Кеңестің баслығы Жоқарғы Кеңес баслығы екенлиги, областлардағы Кеңеслер баслығы хәкимлер болыўы бүгинги күнде бул саланың мәмлекетимиз сиясатында қандай жоқары дәрежедеги орынға ийе екенлигин көрсетип турыпты. Бүгинги күнде Қарақалпақстан Республикалық Мәнәуйят мәрипет Кеңеси, оның үгит- нәсият орайы (баслығы белгили мәмлекетлик ғайреткер, илимпаз- педагог Атамуратов Татлымурат)ның басшылығында көп қырлы унамлы жумыслар алып барылмақта.

Президентимиз Шавкат Мирзиёев бүгинги мәнәуй-мәрипий тәрбияның әҳмийетин хәм мазмунын көрсетип, «Биз мәнәуйят хәм мәрипет жумысларын ўатансүйиўшилик иси, хұждан иси деп билемиз. Хұждан, мәнәуйяты бар инсан Ўатанды, әлбетте, жақсы көреді. Хұждан, мәнәуйят дегенимиз – халыққа, Ўатанға шын жүректен хызмет етиў деген сөз» – деген еди [5].

Мәнәуй-мәрипий реформалар саласындағы табыслар менен бир қатарда бүгинги күнде бул салада реформалардың нәтийжелилигине тосқынлық етип атырған бир қатар системалы машқалалар сақланып қалып атырғанын есапқа алынып, 2021-жыл 26-мартта Өзбекстан Республикасы Президенті Шавкат Мирзиёевтың «Мәнәуй-мәрипий жумыслар системасын түп-тийкарынан жетилистириў илажлары ҳақында»ғы Қарары қабыл етилди. Қарарда мәнәуй-мәрипий жумысларды түп-тийкарынан жетилистириўдиң бағдарлары, Республикалық мәнәуйят-мәрипет орайының қосымша ўазыйпалары белгиленди. Бунда мәмлекет органлары хәм мәмлекетлик емес шөлкемлер менен бирге ислесиў, илимий изертлеў хәм үгит-нәсиятлаў бағдарындағы ўазыйпалар көрсетилди. Қарар бойынша хәр бир улыўма тәлим мәкемелеринде жәмийетлик-мәдений мәселелер бойынша үгит-нәсиятлаўшы лаўазымын қаржыландырыў мәселелери көрсетилген. Жоқары билимлендириў мәкемелери хәм олардың филиалларында студентлер санына қарамастан, жаслар мәселелери хәм мәнәуй-мәрипий жумыслар бойынша проректор (директор орынбасары) лаўазымы енгизилди. Барлық район хәм қалаларда Мәнәуйят хәм мәрипет орнын шөлкемлестириў, 2021-2022-жылларында оларды шөлкемлестириўдиң мәнзил-ли дизими тастыйықланды.

2021-2022-оқыў жылынан баслап жоқары билимлен-

дириў системасының тийисли тәлим бағдарларының оқыў режелерине бакалавриат басқышында «Мәнаўият-таный», магистратура басқышында «Кәсіплик мәнаўият» пәнлериниң киргизилиўин хәм магистратура тәлим басқышында «PR - менеджер» кәнигелиги бойынша кадрлар таярланыўы жолға қойылыўы белгиленди.

Қарарда үгит-нәсиятлаў бағдарындағы ўазыйпалар төмендегише белгиленген:

Жаксылық хәм адамгершилик принципине тийкарланған миллий идеяны үгит-нәсиятлаў, мәнаўий-мәрипий жумыслардың тийкаргы бағдарларын белгилеў;

Тараўлар хәм аймақлардың өзінде өзгешеликлерин инабатқа алған ҳалда, анық мақсетке бағдарланған үгит-нәсият бағдарламаларын ислеп шығыў хәм әмелге асырыў;

Халықты, әсиресе, жасларды ислам дини хәм философиясына, басқа да диний конфессияларға хүрмет-иззет хәм кеңпейиллик руўхында тәрбиялаў, миллетларалық татыўлықты хәм өз ара мөхир-мүриўбет орталығын жәнә де бекемлеў бойынша мәнаўий-мәрипий илажларды асырыў.

Қарарда 2021-2023-жылларда мәнаўият хәм мәрипет орайларының имаратларын курыў ўазыйпасы белгиленген. Мәхәллелерде хәм шөлкемлердин биналарында мәнаўият хәм мәрипет бөлмелерин шөлкемлестириў, оларды әдебият хәм баспасөз материаллары менен тәмийинлеў белгиленген.

Президентимиздин бул қарарының қабыл етилиўи журтымызда барлық орынларда, әсиресе, жаслар арасында мәнаўий тәрбияны кескин жаксылаўға, мәнаўий-мәрипий жумысларды түп-тамырынан жетилистириўге хызмет етеди.

Президентимиз Шавкат Мирзиёевтың 2021-жылға Олий Мажлиске Мүрәжатнамасында 2021-жылды мәмлекетимизде «Жасларды қоллап-қуўатлаў хәм халықтың саламатлығын бекемлеў жылы» деп жәриялануўына байланысly жаслар арасында тәлим-тәрбия, мәнаўият хәм мәрипет саласындағы жасларға тийисли

жаңа ўазыйпаларды анық белгилеп берди.

Журтбасшымыз Шавкат Мирзиёев жақында ғана Ўзбекстан тарийхында биринши мәртебе мәмлекетимиз мектеплерин питкерийўши ул-қызларымызға жоллаған қутлықлаўында атап көрсетилгенидей, «Қысқа ўақыт ишинде тәлим системасында әхмийетли өзгерислер әмелге асырылғаны, атап айтқанда «Жаңа Ўзбекстан – мектеп босағасынан басланады» деген шақырық тийкарында мектеп тәлимин раўажландырыў улыўма халықлық ҳәрекетке айналды» [6]. Атап айтқанда, соңғы төрт жылда 134 жаңа мектеп курылды, 2965 мектеп реконструкция қылынды. 56 математика, 28 химия-биология, 14 хабар технология пәнлерине қәнигелестирилген мектеплер ашылды. Усы жьд сентябрь айынан баслап 14 физика хәм 207 шет тиллери бойынша усындай мектеплер ашылады. Перзентлеримизге 800ден аслам мәдениет орайларында 4,5 мыңнан артық кружоклар хызмет көрсетпекте. Китапқумарлық мәдениетин асырыў мақсетинде 201 хабар-китапхана орайларында китаплардың саны 25 миллионға жеткерилди. Елимизде 140тан аслам жоқары оқыў журты, 339 кәсіп-өнер мектеби, 193 коллеж хәм 196 техникум жасларымызға хызмет етпекте. Соңғы бес жылда бакалавриат басқышында 134 тәлим бағдары, магистратурада 147 кәнигелик жаңадан шөлкемлестирилди. Усы оқыў жылынан баслап халық аралық талаптар тийкарында ислейтуғын Жаңа Ўзбекстан университети ашылды.

Президентимиз шаңарақ, мектепке шекемги тәлим, мектеп хәм жоқары тәлим хәм де илимий-мәдениет шөлкемлерде болажақ Үшинши Ренессанстың ең әхмийетли буўынлары деп жәриялады хәм олардағы жәнә мәхәллелердеги тәлим-тәрбия жумысларының «жол картасын» көрсетип берди десек, әйне ҳақыйқатлықты айтқан боламыз.

Президентимиз алға қойған ўазыйпаларды орындаў, мәнаўий-мәрипий жумыслардың сапасын заман талаптарына сай жетилистириў айырым шөлкем ямаса әкемеиниң ўазыйпасы ғана емес, ал ҳәммеимиздин халқымыз алдындағы әдийли ўазыйпамыз.

Әдебиятлар

1. Мирзиёев Ш.М. Егер экономика- жәмийеттиң организми болса, оның руўхы хәм жаңа мәнаўият болып табылады. / «Еркин Қарақалпақстан», 21- январь 2021.
2. Каримов И.А. Юсак Маънавият- енгилмас куч. -Т.: «Маънавият», 2008, 19-б.
3. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. -Т.: «O'zbekiston», 2021, 292-293- б.
4. Мирзиёев Ш.М. Ўатанымыз тәдири менен келешегі жолында буннан былай да аўызбиршиликли, исенимли түрде ҳәрекет етейик. / «Еркин Қарақалпақстан», 17- июнь 2017.
5. Мирзиёев Ш.М. Ўзбекстан Республикасы 28 жыллығына бағышланған салтанатлы мәресимдеги шығып сөйлеген сөзи. / «Еркин Қарақалпақстан», 1-сентябрь 2019.
6. Мирзиёев Ш.М. Мәмлекетимиз мектеплерин питкерийўши ул-қызларымызға. / «Еркин Қарақалпақстан», 27 -май 2021.
7. Якубов М.А., Абаев С. Мәнаўият хәм идеология күш- қуўат дереги. –Нөкис: «Қарақалпақстан», 2011.

РЕЗЮМЕ

Мақолада Президент Шавкат Мирзиёев асарлари асосида «маънавият» тушинчасининг мазмун- мохияти, унинг харбир инсон ва жамият ҳаётидаги аҳамияти тахлил этилади. Шунингдек, унда ҳозирги даврда юртимизда Янги Ўзбекистонни куриш, Учинчи Ренессанс асосларини яратиш жараёнида амалга оширилаётган маънавий- маърифий ишлар ёритилади.

РЕЗЮМЕ

В статье на основе трудов Президента Шавката Мирзиёева анализируется сущность и содержание понятия «духовность», его значение для каждого человека и общества. А также, показывается осуществляемые в стране мероприятия по построению Нового Узбекистана и основ Третьего Ренессанса.

SUMMARY

Based on the works of President Shavkat Mirziyoyev, the article analyzes the essence and content of the concept "spirituality", its meaning for every person and society. It also shows the ongoing activities in the country to build a New Uzbekistan and the foundations of the Third Renaissance.

УДК: 37:796.011.3

ФИЗИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА КАК ФАКТОР ВАЛЕОЛОГИЧЕСКОГО И ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ СТУДЕНТОВ

Н.А.Абдукаримов – старший преподаватель

Джизакский государственный педагогический институт имени А.Кадыри

Таянч сўзлар: жисмоний маданият, экология, валеология, соғлом талаба, шахсият, табият, мутахассис, экологик таркиб.

Ключевые слова: физическая культура, экология, валеология, здоровый студент, личность, природа, специалист, экологическое содержание.

Key words: physical culture, ecology, valeology, healthy student, personality, nature, specialist, ecological content.

На современном этапе высшего педагогического образования имеются необходимые условия для всесто-

ронней теоретической, естественно-научной и психолого-педагогической подготовки студентов к природоох-